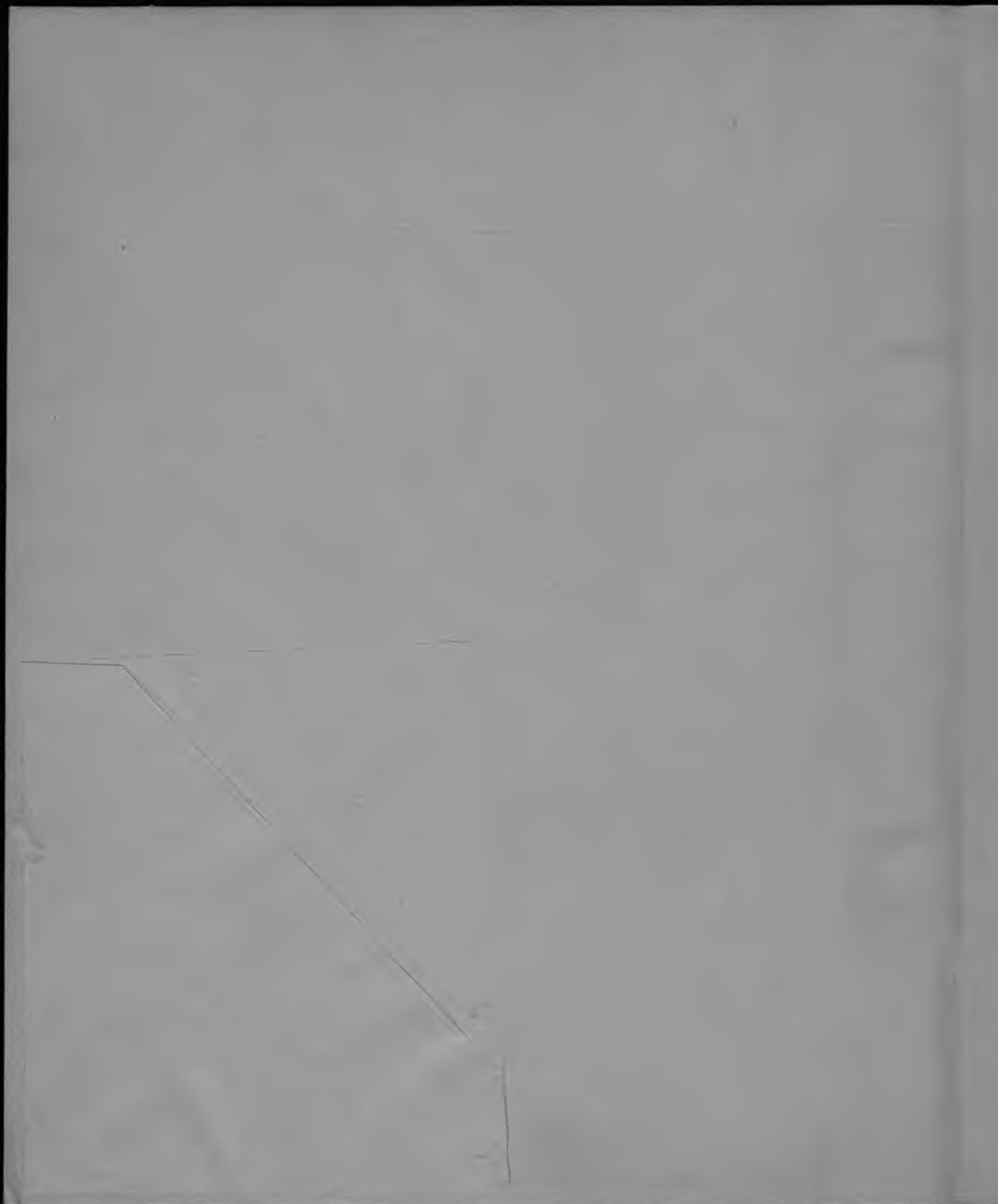

Л. УСПЕНСКИЙ

НЫЛ БОЕВОЙ СЛУЧАЙ

ВЛКСМ ЦК Йочалитиздат ★ 1939

H/M
3

v

Мар.
3-162

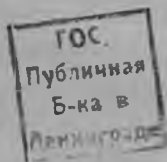
Л. УСПЕНСКИЙ

НЫЛ БОЕВОЙ СЛУЧАЙ

Н. Орешкин кусарен
Сўретше А. Давыдован

20

701

Книг. № 741

Молодежын
Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союздын
Центральный Комитетше
ЙОЧА ЛИТЕРАТУР ИЗДАТЕЛЬСТВО
Москва ★ 1939

ОГЛАВЛЕНИЙ

ПЯТИИЗБЕННЫЙ СТАНИЦА	4
ЛУДДЫМО РАЗВЕДКА	11
ПУЛЕМЕТ ДЕНЕ	18
УП МУЧАШЫШТЕ	26

Мемнан элысе йоча-шамыч Советский Союзын Маршалжым, Оборонын Калык Комиссаржым Климент Ефремович Ворошиловым чыланат шинчат. Тудым шинчат да йоратат. Мутат уке, тудын нерген чылажымат пален налнешт.

Кузе тудо изиж годым илен? Кузе большевик лийын? Кузе Йошкар Армиин командирже лийын? Мемнан армиянам ошошамыч ваштареш кредалаш кузе нангаен? Кузе тушман-шамычым сенген? Адак тидымат пален налмышт шуэш: Первый Май парад годым Московский Кремльысе Спасский башнын капка гыч тудо шке имныжым кушкыжын Йошкар Площадьыш лектеш. Онгыштыжо шуко-шуко орден кечат. Тудын молан тынар шуко орденже уло?

Ворошилов йолташын чапле илышыж гыч эн главныйжым каласкалаш гынат, кужгö книга-шамычым ятыр возаш күлеш. Кугу егын илышыже күчык ойлымашке ок шынге.

Тиде книгаште ме гражданский сар годым Климент Ефремовичын илышыштыже фронтышто лийше ныл эн тыглай боевой случай нерген гына каласена.

ПЯТИИЗБЕННЫЙ СТАИИЦА

Йүдшө-кечыже крeдалмаш лийын шоген, йүдшө-кечыже мемнан красноармейский часть-шамыч востокыш, Юл дек, Царицын ола дек (кызыт тудым Сталинград маныт) лишемыныт. Корно йөсө ыле, ошо-шамыч чыла вел гычат ишыктеныт. Йырым-йыр винтовко да орудий ден лүйкалыме, пудештме йүк шоктен...

Мемнан войска-шамыч шке ончылнышт изи казачий ялым, Пятиизбенный станицым ужмекышт, кенета йырым-йыр шып лие. Ни кычкырыме йүк, ни лүймө йүк ок шокто. Туш-

ман ала куш йомын. Кушто тудо? Кужечла уэш толын лектеш? Палэ огыл!

Сарыште тыгай умлыдымаш эн чот кредал-маш дечат шучко. Тушман кушто улмым да мом ыштымым раш от палэ гын, тудо пеш шучко лиеш. Кызытак умбалне шемын койын шинчыше поселкыш разведкым ыштен толаш кўлын, ала тушто тушман шылын кия. Тиде паша пеш шучко ыле, но ыштыде лийын огыл.

Разведкыш броневичокым — пулеметан боевой бронированный автомобильым колташ лийыч. Броневикше тошто, шўкшў ыле, но кид йымалне моло нимат уке ыле.

Пасуш лекме деч изиш гына ончыч палэ лие: броневикын командиржылан армийын командующийже Климент Ефремович Ворошилов кая. Разведкыш Ворошилов шке каяш лийын гын, очыни, разведка тудо кечын пеш кўлешан улмаш.

Йошкар боец-шамычым изи ял деч ойрен шогышо кумда чара пасум броневик писын куда-дал эртыш, вара поселкыш талын куда-дал пурыш. Поселкын главный уремже пуста ыле. Но тушман-шамыч өрдыж изуремлашкат шылын кертыныт.

Скоростыым иземдыде, водитель машинажым ик тыгай кагыр изуремыш пуртыш. Машина корно кагыр маркеат ыш шу, водитель туна-

мак уло вийже ден тормозым руалтен кучыш.

Шучко паша лиймым тудо тунамак умлыш. Изурем мучаш петыралтын. Тыжеч лекташ вес корно уке. Тушто, изурем мучаште, пу савар дене казак-шамычын өртнеран имнышт йолыштымо ылыч. А чыла омса гыч, капкала гыч моторын йүкшым колын винтовкан ең-шамыч лектынат шогалыч. Казак-шамыч! Ошо-шамыч!

Водитель машинажым шогалтыш. Тудын чурийже пор гай ошемын.

— Мом ыштылат? Молан тормозитлет?— кычкырале Ворошилов.

— Аңысыр! Савырнаш ок лий, командир йолташ!

Тудо мутшым кошартенат ыш шукто, кенета казак-шамыч машина дек лишемашат тўнгальыч. Тунамак броневик көргыштө йошкарге-шамычын ик пулеметышт лўйкедылаш тўнгале.

— Ага! Ыш келше? Пуля деч лўдында, бандит-шамыч!

Водитель, тўрвыжым пурлын, шенгел ходын рычагшым чот гына шупшыльо.

— Ох, командир йолташ, беда!.. Шенгел ход пудырген... Ала можо локтылалтын. Лектын огына керт...

Броневичок пудыргымым казак-шамыч тунамак умлышт.

— А! Верештында, йошкар ия-шамыч!.. Ну, сейчас ме тендам!

Теве нуно канавышкат тӧрштылыт, шудо ўмба-ч нушкыт, чакрак лишемаш тӧчат. Нунын пуляшт броневикеш тура логалыт, машина кӧргыштӧ шинчыше-шамычын пуля йӱк ден пылыш чорапт изиш гына ок кушкедалт. Пуляшамыч броневикыш толын пернат да шокшо, тыгыде свинец да вурс чӱчалдыш лийын шыжалтыт. Ты чӱчалдыш-шамыч боевой окнан ангысыр шелшылашкыже логалыт, кидым, чурийым сусыртат, вургемым вошт йӱлатат..

Машинан водительже, але самырык рвезе, йӧршеш ӧрын.

— Мом ышташ? Командир йолташ? Кузе лийман? Йомына ме,— ойлыштын тудо.

Ворошилов пенгыде кидшым тудын вачышкыже пыштыш.

— Мо йолташ, мом ойлыштат! Мо деч лӱдынат? Лӱдшаш уке! Шкендым пенгыдынрак кучо! Тӧчен ончо, ала машинам кеч изишак мӧнгеш чактараш лиеш? Давай, давай, савыре эркынрак... Да ит лӱд, лӱдшаш але уке! Лӱйылдын лектына, утлена! Живо!

Ангысыр изуремыште але кудвечыште нелӧ грузовик кузе савырнымым тендан кокла гыч кажныже ужын. Тиде пашам писын ышташ ни-гузеат ок лий. Теве ончык, теве шенгек... Изиш

пурлашке, изиш шолашке... Кок метрым ончык, кокытым шенгек, пел метрлан адакат пурламогырыш. Ик минут, вес минут, кумышо эрта...

Тунамат тыгак лийын.

Пуля-шамыч ты жапыште чарныде йӱрла йогенит. А казак-шамыч агысыр урем дене то кумытын, то нылытын, то иктын-иктын куржын вончаш тӱнгалыч. Нуно тебе возыт, тебе тӱрштен кыненыт. Шкеныштым кычкырыме да магырыме йӱк ден куандарат, чарныде лӱйылдыт. Нуно койын-койын чакрак да чакрак лишемыт.

— Эх, вес могоыр гыч авырат гын, тыжак пытена. Корным гына ынышт пӱч ыле. Корным канава ден авырат, вара тужак пӱрням тореш пыштат гын... Вара—чыла пыта! Эше иктаж кум минутым чыташ ыле... Эше кок минутым... Ик минутым...

Но пулемет пытартыш лентым лӱя. Пуля вашке пытышаш. Броневикуште чыташ лийдымын шокшо. Ворошилов агысыр шелше гоч тушман-шамычым маузер ден лӱйылдеш, тебе иктым, тебе весым йӱрыкта. Савар воктен шогышым лӱен колтыш—йӱрлӱ... Ынде весыжым! Тидыжат шуйнен возо!

— Кеч патронем ситыже ыле, вашке пуштеден пытарышаш ыле... А ну, ну, йолташ!

Давай, давай эше изишак! Эркинрак! Эше ик гана... Ну... Ну!

Теве машина савырнаш тўнгале. Канава ўмбак кержалтын, тудо шекланен пыкше-пыкшерак шола ораваж ден шунан кукшо корныш лекте. Тарваныш! Да, йолташ-шамыч, каяш тўнгале!

Броневик ўмбалне боевой башне, шлемым чийыше богатырь вуйла койын, шенгекыла шучкын савырныш.

— А ну, каргыме тўшка, налза пытартыш пулям. Теве тыланда, теве, теве!!!

Броневикым шенгеч авыраш да мўнгеш кайшаш корным пўчкаш йўк-йўаныште ошо-шамычын ушышкат пурен огыл. Корно виш!

Сирен куанен кычкырале. Броневик, уремыш луктын колтымо имныла, уло капшыге чытыралте, шенгел ораваж ден кукшо шудым, пуракым, шанчаш орам торашке налын кудалтыш, вара главный уремыш, шкенан дек писын тарванен кайыш.

Паша шуктымо. Тушман кужак шылын шичмым йошкар войска-шамыч ынде пеш сай пален налыч. А тушманым палымаш — кредалмаште эн важный паша. Кок шагат эртымеке шылын кодшо ошо-шамычым хутор гыч поктен колтышт.

Теве тыге первый боевой случай лийын.

ЛУДДЫМО РАЗВЕДКА

Вес случайже Царицын лишне, Юл дене лийын.

Ош армий, йошкарге-шамычын кышашт дене каен, Царицын дек пеш чак лишемыныт, Царицыным кольча ден авырмыла кум вел гыч авыреныт.

Ошо-шамычын ик батарейышт — ныл пушко да иктаж шүдö салтак — ола воктенысе ял шенгелне, степеш кредалмашым вучаш шогалын.

Ошо-шамычын штабышт гыч тиде батарейыш эрдене эрак верховой (имнешке) кудал толын.

Тудо тыгай приказым конден: наступленийлан ямде лияш. Батарейым ончаш командующий — шучко да осал генерал — толшаш ыле. Чыланат тудым вашлияш ямдылалташ тўнгалыч.

Батарейын командирже пенгыде приказым пуэн: нижний чинлан, салтак-шамычлан — вургемым ачалкалаш, полтышым, ўштө прежам ошма ден эрыкташ. Офицер господа-шамычлан — военныйла, чулымын кояш!

Шучко генерал шиждегызе ынже тол манын, вахмистр Владюковлан имне ўмбак шинчын лишыл курык вуйышто корным ончаш кўштымө ыле.

Вахмистр кугу капан, йошкар чуриян ег ыле. Сай пукшымо, кўжгө имне тудын нелытше ден чўчкен шоген. Курык вуйышто тарваныде шогышо кужу өршан имнешке умбачын ала могай памятникла койын.

Теве, кенета тудо кидшым нөлтале да имныжым йолжо ден перен, ончыко кудале. Тудо ужын: батарей могырыш умбачын пуракым тўргыктен канде военный машина кудал толеш. Теве тудо ик жаплан корнеш шогале, вара корно гыч өрдышкыла кайыш, кенета савырналтыш, адак батарей дек, но ала молан шенгел ход ден каяш тўнгале.

Вахмистр Владюков машина ваштареш кудалеш. Ты годым автомобильыште шинчыше-ша-

мыч мо нерген мутланеныт, тудо, конечно, колын шуктен огыл.

— Машинам задний ход ден колты-ян, Цыбаненко!—иктыже мане.— Тыгеже сайрак лиеш. Пеш умбак каен колтышна. Көн тиде батарей, кө шинча: мемнан але ошын.

Владюков ик секундым тарваныде шогыш, шинчажым копаж ден шойыштен умбаке ончышто да уло кертмын кычкырале:

— Гей, батарейыште!— машиналан тура мардежла кудал колтыш.

„Кудытын улыт. Чыланат военный-шамыч,— шоналтыш тудо.— Тиде— генерал толеш! Его превосходительство!“.

Йөршеш лишкак кудал тольо, кудалме лугычак имныжым шогалтыш. Картуз козырекшо дек кидшым ыштен, генералым саламлаш умшажым почын гына шуктыш, да изиш өртнер гыч сүмырлен ыш воч: „Мо тугай? Мо? Мо?“

Автомобильыште шинчыше ең-шамычын картузыштышт йошкар шүдыр. Йошкарге-шамыч!

Вахмистр кабур гыч наганымат лукташ төчыш... Но вараш кодын: машинаште эн ончылно, шофер воктен шинчыше ең тунамак винтовкыжым руалтыш. Степыште лүймө йүк эркын шергылте.

Вахмистрым пуйто ала кө вуйжо гыч пөрня ден перен. Тудо шөрмычим колтыш да мланде үмбак сүмырлен возо. Лүдшө имныже кок йола шогале да вара степь мучко оза деч посна кудал колтыш...

Мо лиймым батарейыште тунамак умлен налыч. Иктаж вич имнешке, верышт гыч тарванен, машина дек уло кертмын кудалыч. Кычкыраш, туманлаш тўнгалыч.

— Пулеметым! — ошо-шамыч кычкырен куршталыштыт. — Вашкерак! Тышке! Машина үмбак лўйза! Эй, утлат вет! Вашке!

Канде автомобиль дек тора огыл гынат, тудын үмбак лўяш ок лий. Машина ден батарей коклаште ошо-шамыч кудалыт. Лўяш тўнгалат — шкендын-шамычим пытарет. Мом ышташ?

Имнешке-шамыч, вачышт гыч винтовкым налын, машина почеш уло кертмын шикшалтыт. Но вашке нуно имныштым чараш, почеш кодаш тўнгалыч: кузе от код, вет пеш талын кайыше машина гыч моткоч тура лўят. Имнешке имне үмбачше мландыш мундырала пөрдын возо. Весыжым сусыргышо имне шке йымакше пызырен пыштыш. Моло кум имнешкышт „тек кайышт“ манын, имныштым чараш тўнгалыч. Канде машина үмбалне шогышо пуррак писын гына мўндўркө кайыш.

Кредалме вер деч изиш умбалнырак, кок

курык кокласе тайылеш, таве дене машина шогале. Шофер, брезентовый изи ведрам руалтен, вүдлан куржын колтыш: машинан моторжо утыжден ырен кертын. Эрденысе степь умбалне түрлө пуш шарлен: кочо шикш, шудо, арымшудо пуш пурен. Кече лыгак күшкө күзен. Кава яндар да канде лийын. Умбалне, пурла могырышто гына, лач горизонтышто, кок тул ора койын. Тиде ошо-шамычын снарядышт ден ылыжтыме ала могай лишыл станций-шамыч йўлат.

Пассажир-шамыч йывыртенит, йолыштым лывырташ машина гыч воштыл-воштыл лектыч.

— Ну, йолташ-шамыч, кузерак? — каласыш кугуракше. — Утлышна вет, а?

— Утлышна, Климент Ефремович, — веселан да рўжге ойлат корно енг-шамыч. — Но, командарм йолташ, кеч мо гынат... Тыге лиеш мо? Тый нигунарат от шеклане: пуштыт ыле гын?

Ворошилов кормыжшо ден шудым нөлтале да кормыжешыжак туржо, вара нерышкыже ыштен шупшылале да шыргыжал колтыш.

— Чудак улыда те, йолташ-шамыч! — яндар степыш ончыштын каласыш тудо. — Лўдын коштмо ден верым кузе палет? Теве иктаж витле менгым коштна, — ынде раш лийын, мом ышташ күлешым шинчена.

Тудо изишлан шып лие, ала мом шоналтыш
да адак шыргыжале.

— Теве ужыда, кузе ме нуным почкаш тў-
нгалына!

Тугак лие. Икмыняр кече гыч йошкар часть-
шамыч ошо ваштареш наступленийым тўнгалыч.

Кокымшо случай тыгай ыле.

ПУЛЕМЕТ ДЕНЕ

Кумышо случай Воропоново станцийыште лийын. Тиде станций саде Царицын деч тора огыл. Ты ганажлан паша тыге лийын.

Шыжым, октябрь тылзыште, фронтышто орудий-шамыч уэш мўгыраш тўнгальыч. Ошо-шамыч мемнан элыш эше ик гана пураш тўчышт, нуно Юл дек лишемнешт ыле.

Ворошилов, молгынамсе семынак, кредалмашым мўндўрчын, ола гыч вуйлатен шогаш ыш кўнў. Латкандашымше числаште Ворошилов

штабной вагон ден Воропоново станцийыш толын. Тунам ты кечылаште мо лиймым умлаш йӧсӧ ыле.

Тунам мемнан орудий велӧ огыл, паровозат шагал ыле. Сандене изи станцийыште нимо шотат уке ыле. Кӱртньӧ корно кужу поездшамыч ден темын, утларакше шем-йошкар тӱсан товарный вагон, теплушка-шамыч ыльыч. Штабын окнаж гыч вагон-шамыч мучашдымын койыныт. Ик теплушкышто сусыргышо-шамыч киеныт, нуным кызыт гына фронт гыч конденыт, йӧдым тудо фронтышто кугу кредалмаш лийын.

Вес теплушкылаште ошо-шамычын озаланыме верла гыч куржын утлышо, пиалдыме беглец-шамыч темыныт, тыште шонго кугыза-шамыч кокырат, ўдрамаш-шамыч йӧсланен шортыт, изи йоча-шамыч магырат да кечкыжит. Нуно чыланат вийдыме, нойышо, мирный улыт, нуным сар да осал тушман моткоч чот лӱдыктеныт. Вет фронтшо тыжечын тора огыл, воктенак.

Туге гынат, тиде станций фронтыштак огыл ыле. Сандене тыште винтовкан красноармеец-боец-шамыч пеш шагал коеденыт...

Лач кечваллан Ворошилов помощник-шамычшым вогоныш совещанийым ышташ ўжыктыш. Йошкар частын командирышт карт

Ўмбалан кумык лийын, ошо-шамычым кожен лукташлан мом ышташ кўлмө нерген каңаше-ныт. Кенета окна йымалне шучкын магырыме ўдрамаш йўк шоктыш:

— Утарыза! Утарыза! Ошо-шамыч!

Тылеч вара мо лиймыжым возен мошташат ок лий.

Шонго ўдрамаш, икшыве-шамыч — чыланат вагонла гыч, теплушкыла гыч лектын орышыла пасушко куржаш тўнгалыч. Нуно чыланат, лўдмышт ден аңырген, рельс мучко куршталыштыт, кычкырат, шортыт, икте-весеыштым руалткалат.

— Утарыза! Утарыза!

Тарваныл кертше да винтовкан сусыргышо-шамычат шке теплушкышт гыч куржын лектыч. Иктышт бинтоватлыме кидышт ден винтовкыш штыкым кередат, весеышт затворым пўйышт ден пурлын почыт. Нунынат илымышт шуэш, шке илышыштым арамеш ынешт пу. Но нуно пеш шагалын ылыыч, моткоч шагалын!..

Ворошиловат шке штабше ден пырля платформыш лекте. Первый коммунистический дивизийын командиржым йол гыч сусыртеныт. Тудын йолышкыжо бинт ўмбач ала көн кугу туфлым чиктеныт. Тиде командир куржшо-шамычым чараш платформыш куржын лекте.

Тудо сөрваленат ончыш, лүдыкташат төчыш, но нимат ыш полшо. Шонго ден ўдрамаш-шамыч, лүдмышт ден ушдымо гай лийын, нигөмат, нимомат колын огытыл.

Лүдын пытыше беглец-шамычын шенгекрыла савырнен шучкын ончымо велышкрыла, югыш, Ворошилов ончале. Да, паша томам! Станций йыр кумда степыште лышташдыме, чара сат-шамыч велә койыт. Сат шенгелне, пушенге укш кокла гыч Ворошилов ужеш: станций декыла шүдө, кок шүдө, вич шүдө, мучашдыме ошо-шамыч кудал толыт... Очыни, нуно мемнан тылыш ала кужеч вонченыт.

Ынде мом ышташ? Аралалташ ок лий. Каяш? Уке, каяш огеш лий. Нине мирный, аралалтдыме ен-шамычым, шонгым, йочам да ўдрамаш-шамычым тушманлан кодаш лиеш мо? Кидыштына кеч ик пулемет лиеш ыле гын... Но пулемет уке! Тугеже — ик корно велә кодын: кредалмашеш колаш...

Ворошилов шке йолташ-шамычшым ончале, вара вуйжым рўзалтышат, ваче гычше шкенжын йоратыме изи кавалерийский винтовкыжым — карабинжым нале. Ошо-шамыч лишнак улыт, копа пундаште улмыла раш койыт. Нуно корем дек кудал толыч. Тиде коремже степь мучко станций векрыла шуйнен кия. Ошо-шамыч коре-

меш шыльыч. Иктаж кок-кум минут гыч нуно тиде лаке гыч төрштен лектыт, теве тушто, кок пушенге коклаште лийыт, тунам вара...

Штабыште ыштыше ик красноармеец шенгечын толын Ворошиловым кынер-вуй гычшо эркин тўкалтыш:

— Командарм йолташ,—пелэ йўкын ойлаш төчылеш тудо.—Тыйын имнет сай. Приказатле—имнетым кондем. Шич да кудал!... Икта кузе ала утлет.

Ворошилов пеш чот сырен кудалтыш, тудын тўсыжат вашталте. Тудо ойлышо енг могырыш содор савырныш. Ала мом каласынеже ыле, кенета... Кенета тудо ик гана төршталтен плотформышто лие. Пулемет! Тудо пулеметым ужын!

Платформышто, шолтымо вўдлан шындыме ужар бак дене, пырдыж воктен лўяш ямдылыме пулемет шога. Очыни, тудым тыжак охрана шынден коден, варажым лўдын куршталмышт годым, тудын нерген монденыт.

Иктаж кок-кум секунд гыч Клим Ворошилов пулеметым кылже гыч руалтен кучыш, платформа мучашысе изи канава дек нангайыш, вуйжо ден коремышкыла виктарыш, лентым чиктыш... Лўяш ямде!...

Ончылсо имнешке-шамыч тўшкан-тўшкан шашкыштым луктын, корем гыч төрштен

лектыч. Нимо деч аралыдыме станций марке нунылан толашышт корно виш ыле. Иктаж минут гыч нуно тыштат лийыт ыле.

Но ты жапыште пулеметын лўйкалыме шучко йўкшō тымыкыште шергылте. Командармын уста кидше пулям йўр семын ошо тўшкашке тура колта. Минутышто кум шўдō пуля, секундышто визыт. Вучыдымо колымаш!

Ош имнешке-шамыч кугу бритве ден пўчмыла пытышт. Корем воктене степыште изи шем тамка-шамыч кояш тўнгальыч—тушто колышо да сусыргышо имне, ег-шамыч кийылдыт. Южо вере колымо деч утлен кодшо посна имнешке-шамыч өртнерыш лап лийын степь мучко мўндўркō кудалыт.. Ворошилов дек чыла вел гычат ег-шамыч куржын толыт. Ала кужеч вес пулеметымат кондышт. Кредалмашеш сенгыме.

Командующий пулвуй ўмбач кынел шогале, тушман мogyрыш ончале да шыргыжал колтыш. Но тунамак тудын сангаже куптыргыш.

— Ну вот!—каласыш тудо.—Тыгеже сайрак лиеш. Станцийын охрaныже кушто ыле? Тыге оролат мо? Штаб начальник йолташ, тиде пашалан шке пижса. Чот эскераш кўлеш. Нуно вийнен шуктат гын, вара адак мемнан ўмбак кержалтын кертыт. Мый декем комендантым ўжын кондыза-ян!

Тудо пулвуй гычшо ошмам ўштылале, ваче
гочшо карабинжым пыштыш да уэш вагоныш
кайыш.

— Йолташ-шамыч, пурыза мый декем! Со-
вещаний але пытен огыл...

ЎП МУЧАШЫШТЕ

Ошо-шамыч ваштареш кредалмаш мучашыш шуаш тўнгалын. Советский эл шкенжын ик пы- тартыш шучко тушманжым — барон Врангельым кырен. Буденновский Первый Конный армийын отрядышт, тушман кыша почеш каен, Отрада ялым налыныт. Тушман чакнен. Конныйын командир-шамычше, Ворошилов да Буденный вуйлатыме ден, эрдене ялысе ик пёртыш па- ша нерген кангашаш погыненыт.

Кенета тўнө кычкырыме, винтовко ден лўймө йўк, имне йол йўк шоктыш. Чыланат пёртон-

чык куржын лектыч. Ялын кумда главный уремже пуста ыле. Ял тўрыштө гына имнешке-шамыч коедат, адак моткоч чот лўйылдыт. Очыни, ош кавалерист-шамыч кенета мемнан войскан лийне гоч тўрштеныт. Мынярын нуно улыт — шукуын але шагалын? Кушто улыт — чыланат тыште мо? Але ял шенгелне молышт нуным вучен шогат?

Ен шагал улмаш, улыжат коло-кумло велә.

Буденный имне ўмбак тўрштен шинче да чыла нине ен-шамыч ден пырля разведкыш тарванен кайыш — главный урем дене огыл, а ял шенгечын, прогал гоч, пакча гоч. Реввоенсоветын членже Ворошилов йолташат штабеш ыш код. Шкетын, нигогай охрана деч посна, лўйкалыме йўкым колын, тудо верыш урем денак пеш писын кудал колтыш.

Кенета, пел корнеш, штабной пөрт ден кредалме вер коклаште, Ворошиловлан тура ик өрдыж изурем гыч эскадрон имнешке шикшалт лекте. Буденный? Огыл. Ошо-шамыч! Врангелевец-шамыч!

Уло кертмын кудалме лугыч имным кенета чарен шогалташ ок лий ыле, сандене тудо тушман-шамыч коклаш кудал пурыш.

Кидше гыч перчаткым кудадын, Клим Ворошилов револьвержым руалтынеж ыле... Но руал-

тен ыш шукто, вара ш кодын. Воктенже врангелевецын шучко тўсыжө коеш... Казак пикым налын Ворошилов ўмба кержалтеш.

Револьверым! Вашке револьверым! Наганым! Пурла кидше ден Ворошилов кабурам руалтыш, шолаже ден шөрмычым шупшыльо. Шкенжын тошто годсо йолташыже, боевой имныже, командым тунамак умлыш. Тушман ўмба кудо пўйжө ден да йол күчшө ден кержалте, тушманлан пик ден пераш ыш пу, аралыш.

— А-а-а! Ах!

Пик Ворошиловын кумда буркыжым шүтен, меж буркешыже товангалте, могырыш изиш гына ыш шу.

Кок имныгеат шке верыштышт пөрдит, йыгыре тошкыштыт, пеш чот шүлештыт, шыде шинчашт вүр ден темын да осалын ончат. Врангелевецын важык кайше чурийже йөршеш лишне... Тудо ала мом кычкырен ойла... Буркеш пижын шичше пикым мөнгеш лукнеже... Наганым, вашкерак наганым!.. Ворошилов револьверым руалтыш, кидшым шуйыш...

Но ты жапыште уло йўкын „ура“ манын кычкырма шокта. Главный уремыш изуремлагыч буденновец-шамыч шикшалт лектыт.

Ик секунд гыч ошо-шамычын кышаштат кодын огыл.

Йөсын шүлештын, нойышо боец-шамыч

нуным поктен куржыт. Весышт шке командирышт йыр погынат. Чыланат тудын дек кидыштым шуят: кид ден кучен ончынешт, ала сусырген. Тудын чурийышкыже чыланат куанен ончат. Илыше? Тичмаш? Сусырген огыл?

— Ну, кузе, Климент Ефремович? Кузе вара?

Буркеш пижын шичше, тушман кодымо пыкым Климент Ефремович пыкше шупшын лукто. Тудо санга гычше пүжвүдым үштеш. Йолташ-шамычшылан шыргыжеш.

— Нимат огыл, нимат огыл, рвезе-шамыч! — ойла тудо, — нимат огыл, чыла сай! Эше кредал ончена!

* *
* *

Тыге лийын шуко ий ожно. Тыге лийын.

А ынде, Оборонын Калык Комиссарже воктен Первый Май кечын мемнан кугу армийын частьышт эртен кайме годым, кажне боец, эн шонгыжат, эн самырыкшат, өртнерыште спокойно шинчыше вождын палыме пенгыде кап-кылжым ончен, шона:

— Да, тебе тудо, мемнан Клим Ворошилов! Революций ден Советский эл ончылно тудын заслугыжо пеш шуко. Тудо мемнам мудро да моштен вуйлата. Но вет тудо вуйлаташ велэ

огыл, күлеш лиеш гын, тушман ден лүдде
кучедалынат мошта. Тудо колымо дечат ок
лүд. Тудо Калык Комиссар да тунамак красно-
армеец. Кужу ўмыран лийже Клим Ворошилов!
Кужу ўмыран лийже мемнан первый боец!

Ц 1959 г.
Акт № 285

*ШКОЛЫШ КОШТАШ ШУДЫМО
ЙОЧА-ШАМЫЧЛАН*

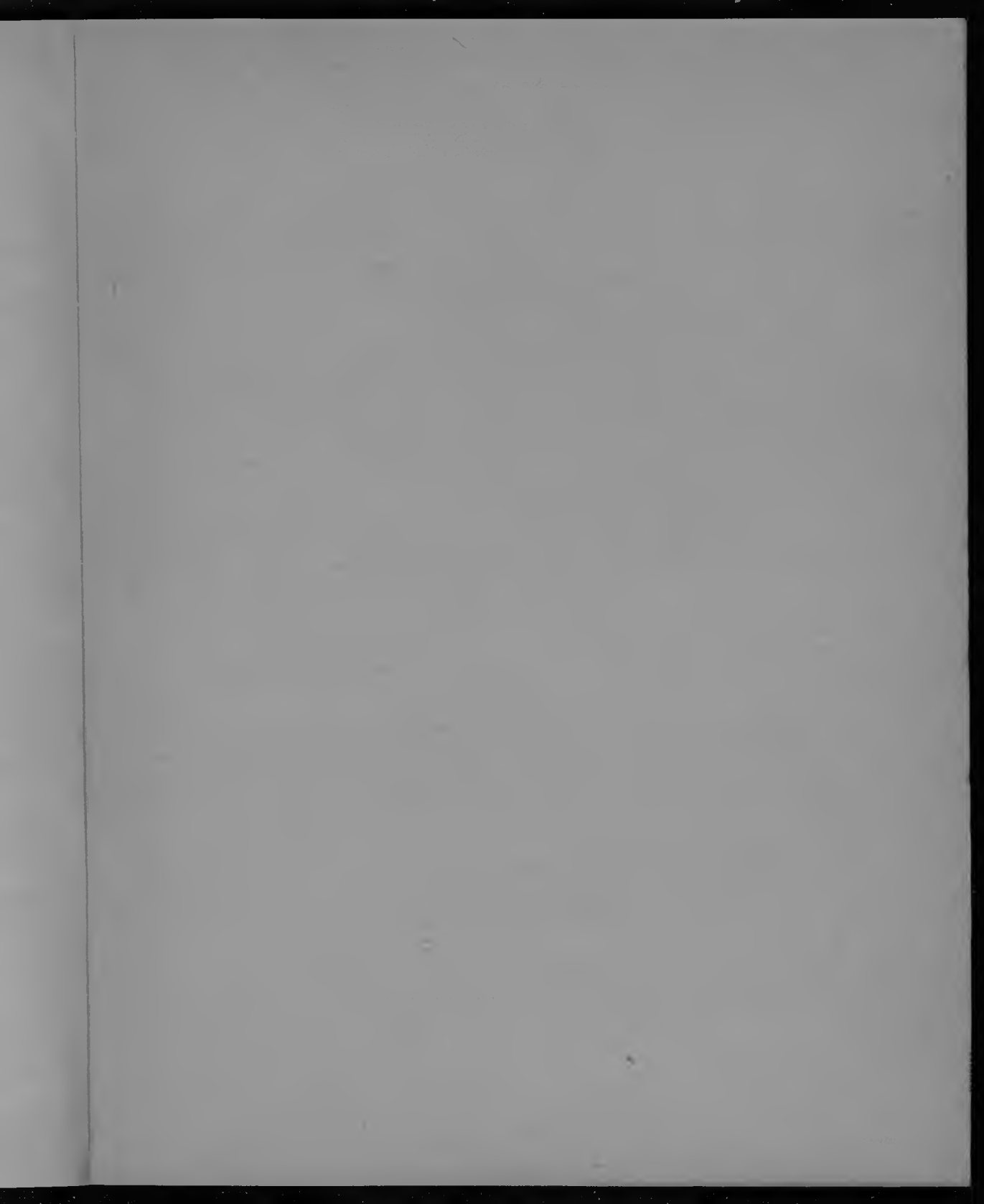
Редактор перевода *К. Ленский*
Техн. ред. *Г. Гатура*
Корректор *Н. Орешкин*

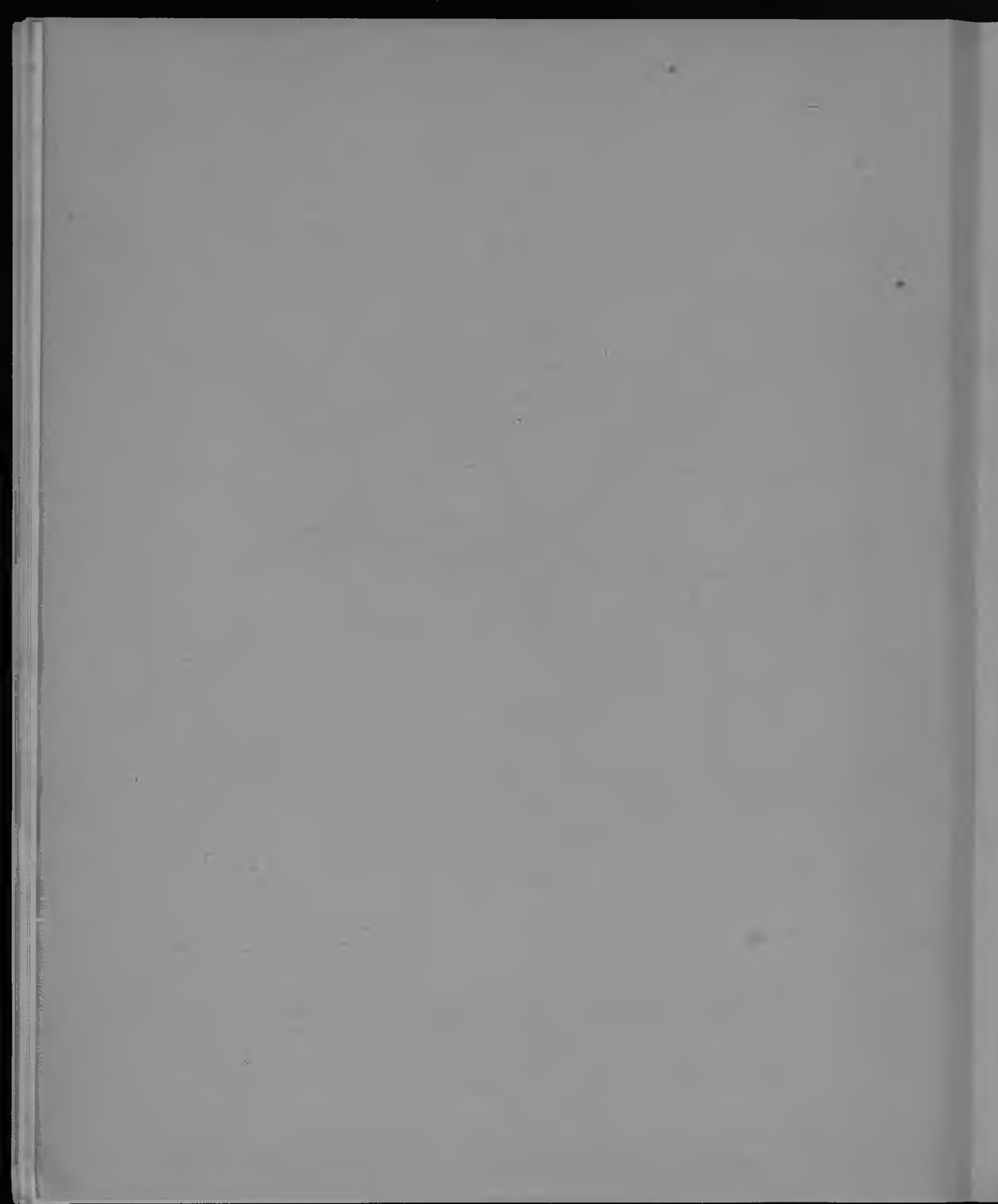
*

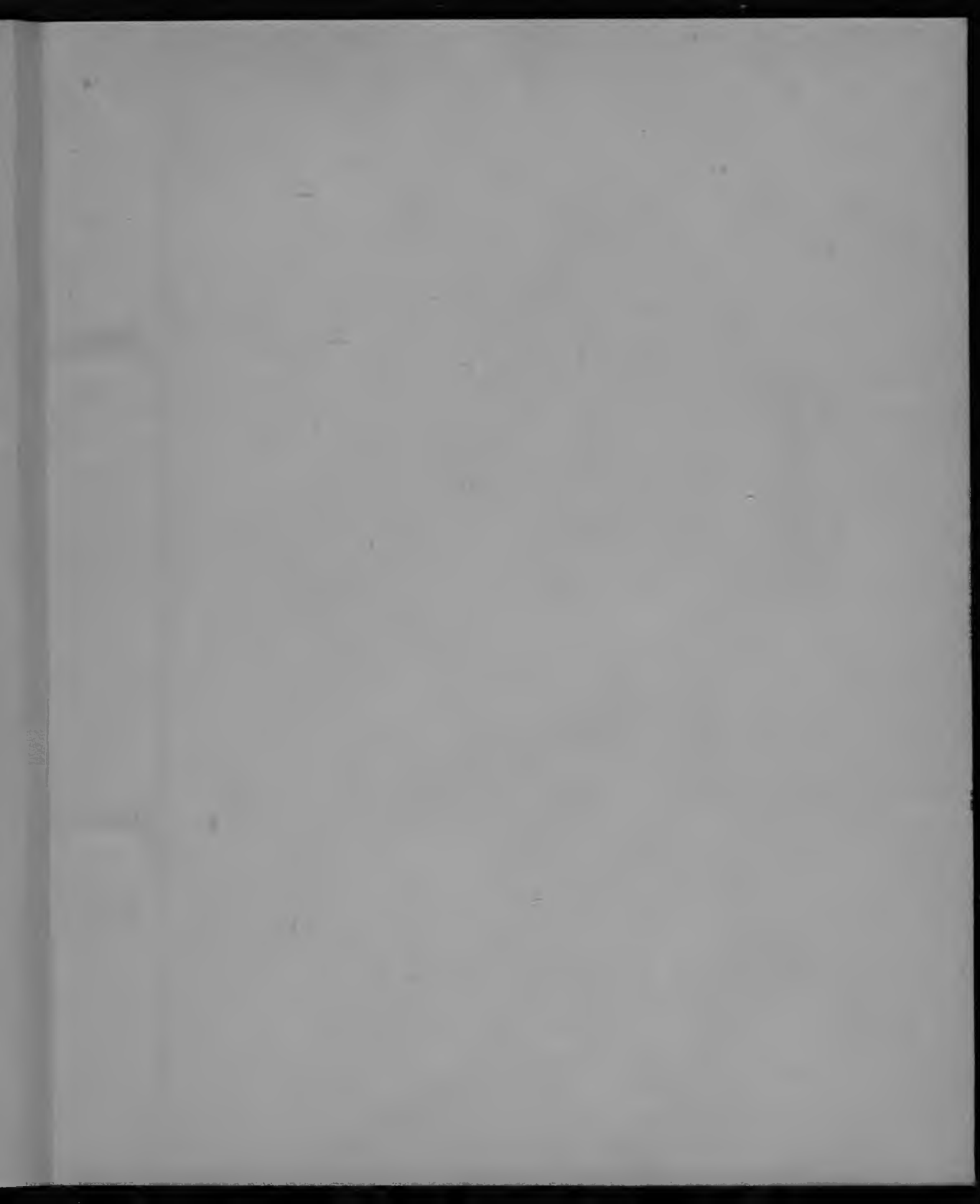
Сдано в производ. 21/IX 1938 г.
Подписано к печ. 21/II 1939 г.
Детиздат № 2052. Индекс ДН-5.
Формат 70×92¹/₁₆. 2 печ. лист.
Уполномоч. Главлита А-6187.
Тираж 3000 экз. Заказ № 3707.

*

17-я фабрика нац. книги Огиза
РСФСР треста „Полиграфкни-
га“, Москва, Шлюзовая наб., 10.

Лыше 40 коп.
Цена коп.

	Мар.
	3-162

Л. УСПЕНСКИЙ
ЧЕТЫРЕ БОЕВЫХ СЛУЧАЯ

На лугово-восточном
марийском языке

Перевод Н. Орешкина